

N:o 23.

Ank. till Riksd. kansli den 18 april 1898, kl. 2 e. m.

*Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 9,
i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl.
Maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga
om ålderdomsunderstöd åt i kommuners tjänst anställda
barnmorskor.*

Till utskottets behandling har öfverlemnats efterskrifna motion (n:o 214), väckt af herr *C. Wallis m. fl.*:

»Genom skrifvelse den 5 maj 1888 anhöll Riksdagen, att Kongl. Maj:t ville utarbete förslag till en allmän pensionsinrättning för barnmorskor jemte förslag till de bidrag från staten, som därför kunde anses behöfliga. Med anledning häraf framlade Kongl. Maj:t år 1895 för Riksdagen ett förslag till inrättande af en ålderdomsunderstödsanstalt för barnmorskecorpsen. Detta förslag vann visserligen icke Riksdagens godkännande, men antogs dock af Första Kammaren och samlade äfven i Andra Kammaren en aktningssjudande minoritet, hvilken genom en omflyttning af endast 12 röster skulle hafva förvandlats till majoritet. Uppmuntrad häraf upptog jag vid 1896 års riksdag det kongl. förslaget med vissa ändringar, som hade gjort det mera antagligt för Riksdagen, men min motion afslogs af båda kamrarne. Härmed får emellertid frågan om ålderdomsunderstöd åt barnmorskecorpsen icke

Bih. till Riksd. Prot. 1898. 8 Saml. 2 Afd. 2 Bund. 18 Häft. (N:is 23, 24.) 1

anses fallen, utan sakens utgång visar enligt min mening blott, att intet förslag ännu framkommit, som kunnat vinna Riksdagens bifall. För giltigheten af denna min uppfattning tala icke blott de tungt vägande skäl, genom hvilka Riksdagen i den ofvan citerade skrifvelsen styrkte behöfligheten af ett sådant understöd, utan äfven den omständigheten, att barnmorskornas pensionsfråga under den sista tiden inom Riksdagen omfattats med stora sympatier. Så t. ex. framhöll det utskott, som under förra riksdagen hade att behandla ett förslag om statsbidrag till barnmorskors aflöning, att den behjertansvärda frågan om barnmorskecorpsens pensionering måste anses som det närmaste önskningsmålet på detta område. Läger jag härtill, att denna fråga utomlands flerstädes redan erhållit sin lösning (t. ex. i Danmark och Sachsen) eller åtminstone är föremål för statsmagternas uppmärksamhet (t. ex. i Norge), så anser jag mig dermed tillräckligt hafva motiverat befogenheten af att frågan om ålderdomsunderstöd åt barnmorskecorpsen åter drages inför Riksdagen. Då jag å andra sidan icke tilltror mig att afgöra, hur saken lämpligast bör ordnas, tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga under förnyad ompröfning, på hvilka sätt ålderdomsunderstöd må lämpligen kunna beredas de i kommuners tjänst anställda barnmorskorna, och till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill undersökningen kan gifva anledning.»

Frågan om pension eller ålderdomsunderstöd åt barnmorskor är ej ny; ty på sätt anförda motion erinrat, har den under senaste tio åren gång efter annan förkommit i Riksdagen. Vid 1888 års Riksdag framgick den med god vind i seglen och påsyftade då *hela* legitimerade barnmorskecorpsen. Nu kommer den i förändrad form, åsyftande ålderunderstöd åt endast de i *kommuners tjänst anställda barnmorskor*. Härmed har frågan blifvit i icke ringa mån begränsad. Af antalet barnmorskor, som vid 1893 års utredning var 2,470 — deraf 754 privata och 1,716 kommuners tjänst anställda — skulle alltså med denna beräkning såsom utgångspunkt endast omkring $\frac{1}{3}$ vara föremål för motionens hemställan och utskottets utlåtande.

Ställa vi oss nu inför dessa, så framträda genast stora skiljaktigheter, icke allenast med afseende på försörjningsförmåga och ekonomiska vilkor, utan jemväl med afseende på deras ställning till barnmorske-

kallet. Det är väl känt, att ganska många åt sin tjänst med nit och skicklighet oförtrutet offra sig sjelfva samt hela sin tid, och detta stundom uti vidsträckta distrikt bland fattig befolkning, der föga vinning är att vänta, hvarför ock med full befogenhet må kunna påräknas samfundsåtgärd till att betrygga deras ålderdom. Men å andra sidan må ej fönekas, att ock sådana finnas, för hvilka tjensten endast är en bisyssla, och der allmänheten, äfven om kommunal barnmorska är på platsen anställd, väsentligen betjenas af privata barnmorskor. Fall förekomma ock, der barnmorskelönen är så ringa och i öfrigt utgår efter så skiftande grunder att med afseende härpå dess innehafvare näppeligen i egentlig mening kunna sägas vara uti kommunens tjänst anställda.

Inför dessa ojemnheter och på ett område, der så föga är obligatoriskt, må det ej väcka förundran, om betänkligheter med afseende på åtgärder för ifrågavarande ålderdomsunderstöd — åtminstone i obligatorisk gestalt — kunna uppstå äfven hos dem, hvilka varmt behjerta motionens goda syfte.

Betänkligheter uteblifva ej heller, i den mån man nalkas den viktiga frågan, huru kostnaderna skola bestridas. Dock, i detta hänseendet torde de ej vara större, än att de med godt uppsåt lämpligen må kunna öfvervinnas.

Det har med styrka framhållits, att omnämnda platser äro uteslutande *kommunala* och att det alltså är kommunen eller rättare barnmorske-distriktet, hvars sak det här gäller. Detta påstående må till en början lemnas obestriddt. Men dermed ligger ock i detsamma inneslutet, att kommunen på det hela taget har åtminstone moraliska förbindelser att träda emellan, när det gäller dess nitiska tjenares ålderdomsförsörjning, och detta i annan form än med förödmjukande fattigunderstöd. I motsvarande hänseende föregår ju staten med godt exempel, då den för sina tjenare har lönen beräknad i egentlig lön, tjenstgöringspenningar samt pension. Och öfvergå vi till det privata området, så hafva vi en god princip uttalad i 7 § af gällande legostadga, der det bestämmes: »Husbonde må ej förskjuta det tjenstehjon, som oafbrutet hos honom troget och väl tjent ifrån sitt trettionde år och till dess det för ålderdom kommit i den belägenhet, att ingen med dess tjänst kan vara belåten, utan drage husbonde försorg, att sådant berömvärdt tjenstehjon till sin död har skälig utkomst och skötsel mot den betjening, det kan uträtta. Förmär husbonde ej tjenstehjonet försörja, njute det af församlingen det underhåll och den vård, hvaraf det finnes vara i behof.»

Dock, på samma gång kommunens förbindelse må erkännas, och härvid den grundsatsen framträder, att barnmorskelönen lämpligast så

regleras, att dervid äfven tagas i beräkning de kostnader, som tillhöra ålderdoms- och invaliditetsvården, så torde man för sistnämnda ändamål med fog äfven få vädja till *statens* medverkan. Många bevekande skäl kunna här särskildt andragas. Det kan ej nekas, att staten genom sin lagstiftning på många områden fattat bestämmelser, hvilka — om än för mycket goda ändamål — strängt anlitat kommunens tillgångar. Det kunde alltså redan med afseende härpå få anses såsom något tillbörligt i den tanken, att staten kommer till mötes med sin hjälp. Men ännu kraftigare skäl förefinnas.

Bland de kommunala befattningarna höra barnmorsketjensterna till de äldsta, åt hvilka staten egnat sin synnerliga uppmärksamhet. De omtalas redan i 1686 års kyrkolag. Rätt länge har staten nitälskat för att *tjenliga* barnmorskor måtte utbildas, hvilka äro skickliga till att biträda vid de afgörande ögonblick, som äfven för statens tillvaro äro af största betydelse. Staten öfvar ock noggrann kontroll öfver barnmorskornas verksamhet, att de städse må befinnas tjenliga och att de ej må tjenstgöra längre, än de för helsovården befinnas tjenliga. Såsom bevis härpå må anföras § 9 i nådiga reglementet för barnmorskor den 28 november 1856, der det stadgas: »Om anledning förekommer, må förman, dock icke oftare än en gång om året, och på landet i vanliga fall endast då han i följd af embetsresa befinner sig i närheten af vederbörande barnmorskas bostad, med henne i tillkallade vittnens närvaro och inför protokoll anställa förhör, och om dervid finnes, att hon i något väsentligt afglömt hvad hon lärt och saknar kunskap om hvad hon bör känna, eger förman att, med uppgifvande af anledningen till förhöret, insända protokollet, af närvarande vittnen underskrifvet, till sundhetskollégium, som, der så nödigt pröfvas, må vid vite förbjuda henne att sitt yrke utöfva, intill dess hon nytt förhör nöjaktigt undergått antingen hos förmannen eller vid behörig läroanstalt. Detta gäller ock, om barnmorska, genom felaktigt förfarande i konstens utöfning, förrådt förgätenhet af hvad hon lärt, eller om hon tredskas att sig till förhör inställa.»

Alltså, då staten här på flera sätt trädt emellan och dervid rätt allvarsamt gent emot barnmorskorna, ja, äfven gent emot kommunen bevakat sin rätt såsom inför ett viktigt statsintresse — då i öfrigt barnmorskornas lön är ringa och deras ställning sådan, att de näppeligen kunna upprätthålla sin plats med vikarie — så synes konsekvensen fordra, att staten icke blott, der så behöfves, tvingar till afsked, utan äfven medverkar till att på humant sätt låta de genom pligtrogen tjänst förbrukade krafterna komma undan för att ersättas af dem, som bättre motsvara det

här uttalade statsintresset. Denna grundsats vann starkt erkännande och kraftigt uttryck vid frågans behandling under 1888 års riksdag.

Vänder man sig nu något till att jemväl skärskåda den väg, på hvilken stat och kommun lämpligast skulle kunna samverka till att ernå det mål, som af ifrågavarande motion påsyftas, så visar frågans historia, att meningarna äro delade. — Hitintills hafva förslagen väsentligen gått i den rigtning, att de för ålderdomsförsäkringen beräknade kostnaderna borde till största delen vara kommunala och såsom sådana utan vidare *obligatoriska*. Att icke minst sistnämnda bestämmelse känts såsom ingrepp på den kommunala sjelfbestämmelserätten och för den skull framkallat kraftig gensaga, må ej väcka förundran. Onekligen är här en ömtålig punkt, der man så långt som möjligt bör undvika obehörigt tvång. På grund häraf synas starka skäl förefinnas, att den löneförbättring, som ligger innesluten i nu ifrågasatta ålderdomsunderstöd, måtte från *kommuners sida erhålla frivillighetens form, men med uppmuntrande bidrag från staten*. Så har ju i viss mån skett på folkskolans område. Der hafva vi länge haft bestämmelser, att när skoldistriktet med ett visst belopp förhöjer lönen, så kommer staten till hjälp med förökadt anslag. I detta ärende skulle det kunna uttryckas så här, att när barnmorskedistriktet förbinder sig till att lemna ett minimibelopp för barnmorskans ålderdomsförsörjning, så kommer staten under vissa vilkor till mötes med ett från dess sida fixerad anslag.

Dock, för berörda frågas behandling torde äfven en annan utväg kunna tagas i öfvervägande — en utväg, hvilken företrädesvis lämpar sig för de till lefnadsåren yngre barnmorskorna. Den består deri, att från vederbörande intressenter göras insatser till beredande af lifränta. En sådan åtgärd påpekades redan 1888 af herr A. P. Danielson, hvilken vid sagda riksdag bland annat anförde: »Jag undrar, om det icke vore väl hårdt att helt och hållet afslå betänkandet, oaktadt jag för min del icke tycker om det sätt, som föreslagits för frågans lösning. Mig synes nemligen, att för åstadkommande af den hjälp, som skulle lemnas barnmorskorna på ålderdomen, man icke behöfde inrätta en 'allmän' pensionsanstalt, helst de icke tjena staten, utan kommunen. En sådan hjälp skulle kunna beredas dem lika bra, om staten t. ex. underlättade möjligheten för dem att vinna inträde i lifränteanstalt». — Sedan 1888 har sistnämnda tanke vunnit ökad styrka äfven med afseende på många andra områden. Ett bevis härpå är ju den omständigheten, att vi för närvarande på Riksdagens bord hafva nådig proposition med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta, och detta i mycket vidtomfattande form. Kan för sistnämnda fråga beredas

någon väsentlig framgång, så ligger den tanken nära, att äfven nu afhandlade specialfråga härmed kommer i en bättre belysning, hvarjemte ock en grundval torde vinnas, på hvilken den må kunna föras framåt till åsyftad lösning.

Frågan om ålderdomsunderstöd åt barnmorskor befinner sig för den skull nu i sådant historiskt läge, att redan härur framkommer maning till uppskof under afvaktan på åberopade stora pensions- och lifräntefrågans stundande behandling — ett uppskof för öfrigt nu så mycket mera välbetänkt, som underdånig skrifvelse i detta ärende ej bör å nyo aflåtas med mindre än att på grundval af den omfattande utredning, som för några år sedan skett, tydlig anvisning kan lemnas rörande hufvudprinciperna för det förslag, som af motionen åstundas. På grund häraf finner sig alltså utskottet vördsammast böra tillstyrka, att Andra Kammaren för sin del behagade besluta,

att motionen för närvarande ej må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 18 april 1898.

.A utskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.

Reservation

af herrar *Zetterstrand, Berg och Gethe*:

Under 1885, 1887 och 1888 årens riksdagar väcktes motioner om statsbidrag till de i kommuners tjenst anställda barnmorskornas aflöning, men sträfvandet att på denna väg få barnmorskeväsendet ordnad blef vid sistnämnda riksdag skjutet åt sidan derigenom, att Riksdagen den 5 maj samma år anhöll, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till en allmän pensionsinrättning för barnmorskor.

När ett dylikt förslag omsider af regeringen framlades för 1895 års Riksdag, befans detsamma af Andra Kammarens flertal oantagligt och blef alltså afslaget.

Sedan i anledning här af vid nästlidet års riksdag förslag å nyo inom Andra Kammaren väckts att på det först ifrågasatta sättet, nemligen genom lönebidrag från statsverket, få barnmorskeväsendet ordnadt, afstyrktes förslaget af detta utskott af skäl bland annat, att den då behandlade statshjelpen ej heller från statshushållningens synpunkt kunde lända till fromma »för den behjertansvärda frågan om barnmorskepension — en åtgärd, hvilken, ehuru den i förut omnämnd form ej kunde vinna framgång vid 1895 års riksdag, ändock fortfarande, i den mån man här verkligen vill något, måste anses såsom det närmaste önskningsmålet i omförmälda ärende»; och blef denna utskottets hemställan efter votering af kammaren bifallen.

Då nu motionärerna, följande utskottets nyss antydda fingervisning, föreslagit, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga under förnyad ompröfning, på hvilket sätt ålderdomsunderstöd må lämpligen kunna beredas de i kommuners tjänst anställda barnmorskorna, och till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill undersökningen kan gifva anledning, vill det synas oss, som om Riksdagens värdighet kräfde, att man ej å nyo sköte frågan å sido, utan biträdde motionärernas förslag. Det kunde möjligen af oss begäras, att vi skulle närmare angifva de grunder, på hvilka ett blifvande pensionsförslag skulle byggas för att blifva för Riksdagen mera antagligt än det år 1895 framlagda förslaget, men på samma gång vi anse oss sakna nödiga förutsättningar för att i detalj ingå på en utredning af frågan, vilja vi dock erinra, att vid ett bifall till motionärernas framställning den väsentligaste anmärkningen mot 1895 års förslag synes vara undanröjd, derigenom att pensioneringen begränsats till allenast de i kommunernas tjänst anställda barnmorskorna, i stället för att det tillförene ifrågasatts, att den skulle omfatta hela barnmorskecorpsen.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, få vi härmed vördsamt hemställa,

att herrar Curt Wallis' m. fl:s ifrågavarande motion måtte af Andra Kammaren bifallas.